

DOKUMENTUM

A tisztelt Olvasó ezúttal egy újabb fontos Európai Unió által megjelentetett dokumentum fordításának folytatását olvashatja az *Educatio* című folyóiratban.

Az Európai Unió – bővítési politikájának részeként – egységes kérdőíven nyugvó országjelentéseket készíttetett az uniós tagságra pályázó közép-kelet-európai államok csoportjával. A kérdőívre adott válaszok és más információs források alapján az Unió szakemberei úgynevezett országértékeléseket dolgoztak ki. Ezen országértékelések oktatásra vonatkozó részeit – terjedelmi okoknál fogva két részletben – közli most az *Educatio*. Az országértékelések az „Agenda 2000” című dokumentumcsomag részeként, először az Interneten váltak hozzáférhetővé a szélesebb szakmai közvélemény számára.

Az országértékelések nyelvezete egységes és meglehetősen bürokratikus, ami elsősorban az összehasonlíthatóságot szolgálja. Az értékelések tartalmi irányultsága meghatározóan defenzív: az Unió szakértői értékelő munkájuk során elsősorban a tagságra pályázó államok csatlakozásával együttjáró hatásokat próbálták feltárni. Az olyan területek, mint a kölcsönös előnyöket rejtő tudományos kutatási együttműködés, pozitív kivételek az elemzések általános megközelítésmódjához képest.

További érdekesség, hogy a tagjelöltek Észtországtól a Balkánig húzódó halmazából vélhetően Magyarország kapta az egyik legkedvezőbb minősítést.

Setényi János

ÉSZTORSZÁG

Az információs társadalom

Az információs technológia és a telekommunikáció óriási hatást gyakorol a gazdasági és a társadalmi életre. 1990 előtt e lehetőségeket elhanyagolták Észtországban, bár az oktatás általánosságban nem volt elhanyagolt terület. Mára az oktatás vezető szerepet játszik az információs társadalom kiterjesztésében. Az információs technológiára vonatkozó gazdasági adatok nem állnak rendelkezésre, ám a száz lakosra jutó személyi számítógépek mutatója (5,5 db 1995-ben) az egy főre eső GDP-vel összevetve magas. Az Internet-kapcsolattal felszerelt számítógépek száma (1,4 darab ezer lakosra vetítve) relatív fejlődési mutatóként arra utal, hogy Észtország túlszárnyalt öt EU-országot. Talán az e téren vezető szerepet betöltő Finnország tapasztalatát felhasználva az észt kormány aktívan működik együtt az EU-kezdeményezésekben, valamint az információs és távközlési technológiák terjesztésében, különös tekintettel az oktatásra.

A távközlés liberalizációjának kedvező megítélése, és ezzel összefüggésben az országos szintű oktatási erőfeszítések következtében Észtország várhatóan a közép-európai átlagnál korábban és számos EU-országtól nem lemaradva lesz képes hasznosítani az információs társadalom adta lehetőségeket.

Oktatás és képzés, az ifjúság helyzete

Az Európai Közösség szerződésének 126. és 127. pontja értelmében a Közösség hozzájárul a minőségi oktatás fejlesztéséhez és szakképzési politika kidolgozásához, amelyek az európai gondolatot hirdetik az oktatásban, segítik a munka világába való beilleszkedést és szakképzési politikák segítségével a munkaerőpiachoz való alkalmazkodást. Az európai megállapodás lehetővé teszi az együttműködést az oktatás és a szakmai képzettség szintjének emelésével. A Fehér Könyv nem tartalmaz intézkedést e területen.

Észtország oktatási kiadásai a GDP 5,7 %-át teszik ki. Ez az állami költségvetés 17 %-a. 240 000 tanuló, 27 000 egyetemi hallgató és 19 000 tanár él Észtországban. Az oktatás hat állami és egy magánegyetemen, valamint húsz felsőfokú szakképzési intézményben folyik (ezek közül tizenkettő magániskola).

Jelenleg az oktatási és képzési rendszer minden szintjén reformok folynak a piaczdaságon alapuló demokrácia igényeihez való további alkalmazkodás jegyében. Erre nemcsak a kulcsfontosságú gazdasági tényezők (termelékenység, minőség, nemzetközi versenyképesség, a magánszektor fejlesztése, munkaerő mobilitás, munkanélküliség) terén való fejlődés, hanem a társadalom demokratikus funkcióinak biztosítása miatt van szükség.

Jelenleg nem létezik országosan elfogadott átfogó szakképzési politika, a szakképzés jelentősége egyre nő az országos politika szintjén. Az Oktatási Minisztérium 1996 elején történt szervezeti átalakítása során szakképzési osztály létesült.

A Tempus hozzájárult a felsőoktatási reform céljaihoz és megteremtette az EU felsőoktatási intézményeivel való együttműködés alapját.

Észtország lakosságának mintegy 14,2 %-a 15 és 25 év közötti. Készülőben van az ifjúsági törvény, amely javítani igyekszik a fiatalok körülményeit, elősegíti a civil társadalom demokratizálásában való aktív részvétel folyamatát, és megteremti a fiatalok önkéntes részvételének feltételeit. Néhány észt ifjúsági szervezet 1995 óta vesz részt az európai ifjúsági szervezetek munkájában, amely első lépése volt Észtország részvételének ebben a programban.

Az oktatási és képzési rendszer átfogó fejlesztéséhez jelentős beruházásra van szükség a tantervi reform, tanárképzés, tankönyvek, felszerelés és épületek terén. A pénzügyi nehézségek miatt ez a folyamat minden bizonnyal hosszú évekig tart.

Az eredmények ellenére a reformok még kezdeti szakaszukban vannak, sok tennivaló van még hátra ahhoz, hogy a szakképzési rendszer összhangba kerüljön az EU-tárgországaival szemben támasztott követelményeknek.

DOKUMENTUM

A tisztelt Olvasó ezúttal egy újabb fontos Európai Unió által megjelentetett dokumentum fordításának folytatását olvashatja az *Educatio* című folyóiratban.

Az Európai Unió – bővítési politikájának részeként – egységes kérdőíven nyugvó országjelentéseket készített az uniós tagságra pályázó közép-kelet-európai államok csoportjával. A kérdőívre adott válaszok és más információs források alapján az Unió szakemberei úgynevezett országértékeléseket dolgoztak ki. Ezen országértékelések oktatásra vonatkozó részeit – terjedelmi okoknál fogva két részletben – közli most az *Educatio*. Az országértékelések az „Agenda 2000” című dokumentumcsomag részeként, először az Interneten váltak hozzáférhetővé a szélesebb szakmai közvélemény számára.

Az országértékelések nyelvezete egységes és meglehetősen bürokratikus, ami elsősorban az összehasonlíthatóságot szolgálja. Az értékelések tartalmi irányultsága meghatározóan defenzív: az Unió szakértői értékelő munkájuk során elsősorban a tagságra pályázó államok csatlakozásával együttjáró hatásokat próbálták feltárni. Az olyan területek, mint a kölcsönös előnyöket rejtő tudományos kutatási együttműködés, pozitív kivételek az elemzések általános megközelítésmódjához képest.

További érdekesség, hogy a tagjelöltek Észtországtól a Balkánig húzódó halmazából vélhetően Magyarország kapta az egyik legkedvezőbb minősítést.

Setényi János

ÉSZTORSZÁG

Az információs társadalom

Az információs technológia és a telekommunikáció óriási hatást gyakorol a gazdasági és a társadalmi életre. 1990 előtt e lehetőségeket elhanyagolták Észtországban, bár az oktatás általánosságban nem volt elhanyagolt terület. Mára az oktatás vezető szerepet játszik az információs társadalom kiterjesztésében. Az információs technológiára vonatkozó gazdasági adatok nem állnak rendelkezésre, ám a száz lakosra jutó személyi számítógépek mutatója (5,5 db 1995-ben) az egy főre eső GDP-vel összevetve magas. Az Internet-kapcsolattal felszerelt számítógépek száma (1,4 darab ezer lakosra vetítve) relatív fejlődési mutatóként arra utal, hogy Észtország túlszárnyalt öt EU-országot. Talán az e téren vezető szerepet betöltő Finnország tapasztalatát felhasználva az észt kormány aktívan működik együtt az EU-kezdeményezésekben, valamint az információs és távközlési technológiák terjesztésében, különös tekintettel az oktatásra.

A távközlés liberalizációjának kedvező megítélése, és ezzel összefüggésben az országos szintű oktatási erőfeszítések következtében Észtország várhatóan a közép-európai átlagnál korábban és számos EU-országtól nem lemaradva lesz képes hasznosítani az információs társadalom adta lehetőségeket.

Oktatás és képzés, az ifjúság helyzete

Az Európai Közösség szerződésének 126. és 127. pontja értelmében a Közösség hozzájárul a minőségi oktatás fejlesztéséhez és szakképzési politika kidolgozásához, amelyek az európai gondolatot hirdetik az oktatásban, segítik a munka világába való beilleszkedést és szakképzési politikák segítségével a munkaerőpiachoz való alkalmazkodást. Az európai megállapodás lehetővé teszi az együttműködést az oktatás és a szakmai képzettség szintjének emelésével. A Fehér Könyv nem tartalmaz intézkedést e területen.

Észtország oktatási kiadásai a GDP 5,7 %-át teszik ki. Ez az állami költségvetés 17 %-a. 240 000 tanuló, 27 000 egyetemi hallgató és 19 000 tanár él Észtországban. Az oktatás hat állami és egy magánegyetemen, valamint húsz felsőfokú szakképzési intézményben folyik (ezek közül tizenkettő magániskola).

Jelenleg az oktatási és képzési rendszer minden szintjén reformok folynak a piaci gazdaságon alapuló demokrácia igényeihez való további alkalmazkodás jegyében. Erre nemcsak a kulcsfontosságú gazdasági tényezők (termelékenység, minőség, nemzetközi versenyképesség, a magánszektor fejlesztése, munkaerő mobilitás, munkanélküliség) terén való fejlődés, hanem a társadalom demokratikus funkcióinak biztosítása miatt van szükség.

Jelenleg nem létezik országosan elfogadott átfogó szakképzési politika, a szakképzés jelentősége egyre nő az országos politika szintjén. Az Oktatási Minisztérium 1996 elején történt szervezeti átalakítása során szakképzési osztály létesült.

A Tempus hozzájárult a felsőoktatási reform céljaihoz és megteremtette az EU felsőoktatási intézményeivel való együttműködés alapját.

Észtország lakosságának mintegy 14,2 %-a 15 és 25 év közötti. Készülőben van az ifjúsági törvény, amely javítani igyekszik a fiatalok körülményeit, elősegíti a civil társadalom demokratizálásában való aktív részvétel folyamatát, és megteremti a fiatalok önkéntes részvételének feltételeit. Néhány észt ifjúsági szervezet 1995 óta vesz részt az európai ifjúsági szervezetek munkájában, amely első lépése volt Észtország részvételének ebben a programban.

Az oktatási és képzési rendszer átfogó fejlesztéséhez jelentős beruházásra van szükség a tantervi reform, tanárképzés, tankönyvek, felszerelés és épületek terén. A pénzügyi nehézségek miatt ez a folyamat minden bizonnyal hosszú évekig tart.

Az eredmények ellenére a reformok még kezdeti szakaszukban vannak, sok tennivaló van még hátra ahhoz, hogy a szakképzési rendszer összhangba kerüljön az EU-tagországaival szemben támasztott követelményeknek.

A Közösség programjaiban való észti részvétel kedvező hatással lesz a résztvevőkre, és jó előkészítést jelent a közösségi programokban való integrálódáshoz.

A csatlakozás szempontjából komolyabb probléma nem várható e területen.

Kutatási és technológiai fejlődés

A kutatási és technológiai fejlődés a Közösség szintjén a megállapodás és a keretprogram értelmében az európai ipar versenyképességét és az életminőség javítását, a fenntartható fejlődés támogatását, a környezet védelmét és egyéb közérdekű elveket tűz ki célul. Az Európai Megállapodás és függeléke szól az e területeken megvalósuló együttműködésről, nevezetesen a keretprogramban való részvételről. A Fehér Könyv nem tartalmaz közvetlen intézkedéseket e téren.

Az Észti Kutatási és Fejlesztési Bizottság a legfőbb tudományos-műszaki intézmény Észtországban, amely a tudományos-műszaki politika végrehajtásáért, stratégiai kormányprogramok végrehajtásáért, e terület tervezéséért, koordinációjáért és az állami támogatásban részesülő programok finanszírozásáért felelős. A kutatásfinanszírozásban versenymechanizmusokat vezettek be. A jelenlegi tudományos kiadások 1994-ben a GDP 0,7 %-át teszik ki.

Az egyetemek mellett Észtországban 32 állami kutatóintézet van. A kutatás nagyrészt állami finanszírozású, alap- és alkalmazott kutatás egyaránt (az alapkutatás mutatói 50 % alá estek az 1995-ös költségvetésben).

Észország hosszú távú prioritásai:

- a finanszírozás EU-átlagszintre emelése;
- a prioritásoknak a Közösségekhez való közelítése.

Rövid távon Észtország célja:

- a jelenlegi két százalékos költségvetési kiadási hányad biztosítása kutatási célokra;
- a műszaki újításra fordított költségvetési kiadások jelentős növelése, főleg a Gazdasági Minisztériumhoz tartozó Innovációs Alapon keresztül.

Az Európai Unióval folytatott rendszeres együttműködés 1992-ben kezdődött a 3. Kutatási és Technológiai Fejlesztési Keretprogramban. Eddig az együttműködés a COPERNICUS-programra (a kelet-közép-európai országokkal és a volt szovjet köztársaságokkal folytatott együttműködés programja) összpontosított, és alacsony részvételű maradt a 4. Keretprogramban. Észtország tagja a COST (európai tudományos és műszaki kutatási együttműködés) szervezetének.

1992 óta e terület statisztikai adatai OECD-kompatibilisek.

A kutatási és műszaki fejlesztésben máris jelentős változások zajlottak le. Óriási erőfeszítéseket tettek a belső szerkezet, liberalizáció és pénzügyi támogatás javítása érdekében. Az emberi erőforrás és potenciál a kedvezőtlen körülmények ellenére továbbra is erős.

Mindazonáltal javítani szükséges a gazdasági és ipari innováció szintjét, valamint erősíteni kell a kutatóintézetek, az ipar, a kis- és középvállalkozások kapcsolatait.

Észtország kész aktív szerepvállalásra az európai kutatási és műszaki fejlesztésben, és az ehhez szükséges pénzügyi alaphoz való hozzájárulás terén. Észtország ki-fejezte csatlakozási tervét az 5. Keretprogramban való teljeskörű részvétellel.

A csatlakozás szempontjából jelentős problémára nem lehet számítani ezen a te-riületen. A csatlakozás mindkét fél számára előnyös.

LETTORSZÁG

Az információs társadalom

Az információs technológia és a telekommunikáció óriási hatást gyakorol a gaz-dasági és társadalmi életre. 1989 előtt e lehetőségeket elhanyagolták Lettországban, bár az oktatás általánosságban nem volt elhanyagolt terület. Ma már elismerik az információs technológia jelentőségét, ennek jele a Közlekedési Minisztériumon be-lül nemrég kialakított Informatikai Osztály. A személyi számítógépekre és az infor-mációs technológiai szektorra vonatkozó gazdasági adatok nem léteznek, de az In-ternet-kapcsolattal felszerelt számítógépek száma (1,6 darab ezer lakosra vetítve 1996 végén) relatív fejlődési mutatóként arra utal, hogy Lettország a régió átlagos fejlettségi szintjén áll. A számítógépesítés állami támogatása 1997-ben eléri a 3,5 millió dollárt.

A kormány felismerte az információs társadalom jelentőségét, saját hatáskörén belül aktív ezen a téren. A távközlési infrastruktúrával kapcsolatos kedvező megíté-lés a várakozások szerint növeli az információs társadalom lehetőségeinek haszno-sítását, a kiindulópont azonban meglehetősen alacsony szinten van.

Oktatás és képzés, az ifjúság helyzete

Az Európai Közösség szerződésének 126. és 127. pontja értelmében a Közösség hozzájárul a minőségi oktatás fejlesztéséhez és szakképzési politika kidolgozásához, amelyek az európai gondolatot hirdetik az oktatásban, segítik a munka világába va-ló beilleszkedést és szakképzési politikák segítségével a munkaerőpiachoz való al-kalmazkodást. Az európai megállapodás lehetővé teszi az együttműködést az okta-tás és a szakmai képzettség szintjének emelésével. A Fehér Könyv nem tartalmaz intézkedést e területen.

Lettország oktatási kiadásai a GDP 5,2 %-át tették ki 1995-ben. Ez az állami költségvetés 25 %-a volt 1996-ban (14 %-os növekedés 1993-hoz viszonyítva). Je-lenleg 1100 iskola, 460 000 tanuló, 43 500 egyetemi hallgató van Lettországban. A tizenhét állami felsőoktatási intézmény közül hat egyetem, valamint működik még tizenhárom magántulajdonú felsőoktatási intézmény. Lettországban jelenleg az ok-tatási és képzési rendszer minden szintjén reformok folynak a piacgazdaságon ala-puló demokrácia igényeihez való további alkalmazkodás jegyében. Erre nemcsak a kulcsfontosságú gazdasági tényezők (termelékenység, minőség, nemzetközi ver-

senyképesség, a magánszektor fejlesztése, munkaerő mobilitás, munkanélküliség) terén való fejlődés, hanem a társadalom demokratikus funkcióinak biztosítása miatt van szükség. Az 1992-es oktatási törvény az Oktatási Minisztériumhoz rendelte az oktatással és képzéssel kapcsolatos jogosítványokat.

Lettország a kijelölt ütemben halad a privatizáció, az oktatási feladatok önkormányzatoknak való átadása, és a lett oktatási és képzési prioritások kidolgozása terén.

A lett ifjúsági szervezetek 1995 óta vesznek részt az európai ifjúsági szervezetek munkájában, ennek első lépése a Youth for Europe programban való részvétel.

A Tempus hozzájárult a felsőoktatási reform céljaihoz, és megteremtette az EU felsőoktatási intézményeivel való együttműködés alapját.

Az oktatási és képzési rendszer átfogó fejlesztéséhez jelentős beruházásra van szükség a tantervi reform, tanárképzés, tankönyvek, felszerelés és épületek terén. A pénzügyi nehézségek miatt ez a folyamat minden bizonnyal hosszú évekig tart.

A Közösség programjaiban való lett részvétel kedvező hatással lesz a résztvevőkre, és jó előkészítést jelent a közösségi programokban való integrálódáshoz. A csatlakozás szempontjából komolyabb probléma nem várható e területeken.

Kutatási és technológiai fejlődés

A kutatási és technológiai fejlődés a Közösség szintjén a megállapodás és a keretprogram értelmében az európai ipar versenyképességét és az életminőség javítását, a fenntartható fejlődés támogatását, a környezet védelmét és egyéb közérdekű elveket tűz ki célul. Az Európai Megállapodás és függeléke szól az e területeken megvalósuló együttműködésről, nevezetesen a keretprogramban való részvételről. A Fehér Könyv nem tartalmaz közvetlen intézkedéseket e terén.

A tudományos és műszaki politika az Oktatási és Tudományos Minisztérium, a Gazdasági Minisztérium és az 1990-es megalakulása óta a fél-kormányzati döntéshozatalban jelentős szerepet játszó Lett Tudományos Tanács ajánlásai alapján alakul ki. A Lett Tudományos Tanács felügyelete alatt van a tudományos költségvetés mintegy 80 %-a, ennek 55 %-a pályázati rendszeren keresztül jut el a különböző projektekhez. A Tudományos Akadémia autonóm jogi személlyé vált, magasszintű tanácsadó, valamint tiszteletbeli tagokból álló testület. A jelenlegi kutatási-fejlesztési kiadások a GDP 0,45 %-át teszik ki (amely 1990-ben 1,6 % volt).

Lettországban jelenleg 25 kutatóintézet működik az Oktatási és Tudományos Minisztérium felügyelete alatt, valamint 17 állami felsőoktatási intézmény. Néhány kisebb magántulajdonú ipari kutatóközpottól eltekintve nincsenek magántulajdonú kutatóintézetek. Az alkalmazottak száma 30 ezerről (1990) 5200-ra (1994) csökkent.

A lett nemzeti kutatási és műszaki politika két általános célt jelölt ki: a nemzeti kutatási potenciálnak a felsőoktatásba való integrálása az általános és szektoronkénti integrációs tervek és megállapodások megvalósításával, a lett kutatási potenciál átirányítása a nemzeti prioritások felé, valamint a kutatók aktívabb bevonása az

időszerű gazdasági, kulturális és társadalmi problémák megoldásába. A prioritások közé tartozó területek az információs technológia, a biotechnológia és a környezetvédelem.

Az Európai Unióval folytatott rendszeres együttműködés 1992-ben kezdődött a 3. Kutatási és Technológiai Fejlesztési Keretprogramban. Eddig az együttműködés a COPERNICUS-programra (a kelet-közép-európai országokkal és a volt szovjet köztársaságokkal folytatott együttműködés programja) összpontosított, és alacsony részvételű maradt a 4. Keretprogramban. E terület statisztikai adatai jelenleg még nem OECD-kompatibilisek.

A kutatás rendszerben máris jelentős változások zajlottak le, ám ugyanekkor a lett kutatást súlyosan akadályozza az általános gazdasági nehézségekből fakadó forráshiány. Mindemellett Lettországból néhány kutatási területen kiemelkedő munka folyik. Az EU kutatási tevékenységében való részvétel során a lett tudósok bebizonyították nemzetközi alkalmasságukat. Lettország kifejezte érdeklődését az 5. Keretprogramban való teljeskörű részvételre. A lett tudomány máris jelentős lépéseket tett a nyugat-európai kutatási rendszerhez való kapcsolódás felé, amely reformfolyamat folytatódik. A kutatási rendszer modernizálására és ésszerűsítésére tett reformkezdeményezéseket a lett hatóságoknak folyamatosan támogatniuk kell.

A csatlakozás szempontjából jelentős problémára nem lehet számítani ezen a területen. A csatlakozás mindkét fél számára előnyös.

LITVÁNIA

Az információs társadalom

Az információs technológia és a telekommunikáció óriási hatást gyakorol a gazdasági és társadalmi életre. 1990 előtt e lehetőségeket elhanyagolták Litvániában, bár az oktatás általánosságban nem volt elhanyagolt terület, e területek jelentősége általánosan ismert volt. Eredményként említhető a Kommunikációs és Informatikai Minisztérium létrehozása, amely egyedülálló Európában. A személyi számítógépekre és az információs technológiai szektorra vonatkozó gazdasági adatok nem állnak rendelkezésre, de állítólag száz lakosra három személyi számítógép jut, és ezek húsz százaléka kapcsolódik valamely kommunikációs hálózathoz. Az Internet-kapcsolattal felszerelt számítógépek száma (csupán 0,5 darab ezer lakosra vetítve) relatív fejlődési mutatóként arra utal, hogy a legtöbb litván a jövőben fogja csak felfedezni az Internetet. A fejletlen telefonhálózat állapota még sok éven át fékezni fogja az információs társadalom kialakulását.

A telefonhálózat fejletlensége valószínűleg fékezi az információs társadalom kialakulását, ha csak a gazdasági fejlődés és a távközlési befektetések nem növekednek.

Oktatás és képzés, az ifjúság helyzete

Az Európai Közösség szerződésének 126. és 127. pontja értelmében a Közösség hozzájárul a minőségi oktatás fejlesztéséhez és szakképzési politika kidolgozásához, amelyek az európai gondolatot hirdetik az oktatásban, segítik a munka világába való beilleszkedést és szakképzési politikák segítségével a munkaerőpiachoz való alkalmazkodást. Az európai megállapodás lehetővé teszi az együttműködést az oktatás és a szakmai képzettség szintjének emelésével. A Fehér Könyv nem tartalmaz intézkedést e területen.

Litvánia oktatási kiadásai a GDP 5,5 %-át teszik ki. Ez az állami költségvetés 22,8 %-a. Jelenleg 2380 iskola, 537 ezer tanuló és 47 ezer tanár van Litvániában. A tizenöt felsőoktatási intézményben 54 ezer hallgató tanul. A litván kormány prioritásai között szerepel az oktatási rendszer reformja: 1991-ben és 1993-ban hoztak törvényt e területen. A meghirdetett reformok megvalósítási szakaszban vannak, ezek például a tanárképzés előtérbe helyezése, új oktatási anyagok és minőségellenőrzés, valamint felsőoktatási szinten az Európában használatos oktatási módszerek bevezetése. A szakképzés átmeneti szakaszban van. A szakképzési törvény tervezete, valamint a felnőttkori szakképzésre vonatkozó alapvető program fejlesztés alatt áll.

A Tempus hozzájárult a felsőoktatási reform céljaihoz, és megteremtette az EU felsőoktatási intézményeivel való együttműködés alapját.

Litvánia lakosságának mintegy 16,2 %-a 15 és 25 év közötti (a Youth for Europe programban résztvevő korcsoport). Néhány litván ifjúsági szervezet 1995 óta részt vesz az európai ifjúsági szervezetek munkájában, ennek első lépése a Youth for Europe programban való részvétel.

Litvánia csatlakozási folyamatának egyik legfontosabb eleme a szilárd alapokon álló oktatási és képzési ellátás. Intézményi reformmal és a tantervfejlesztéssel kell támogatást nyújtani a csatlakozáshoz közvetlenül hozzájáruló szakmai területeken. Az európai tanulmányok kifejlesztése, új kurzusok és tanulmányi programok bevezetése a szabályozott szakterületeken, a modern technológiák alkalmazása, valamint a minőségbiztosítási rendszer megalapozása jelentik az azonnali kihívást a litván oktatási rendszer számára. Jelentős erőfeszítések történtek a szakképzés megreformálására. Óriási szükség van egy olyan rendszer kialakítására, amely a pedagógiai értelemben biztosítja a minőséget, valamint a szakképzési rendszert irányítja. További gondot jelent a szakképzési politika jogi alapjának hiánya. Nagy szükség van a szakképzési törvény tervezetének elfogadására.

A Közösség oktatási, képzési és ifjúsági programjaiban (Socrates, Leonardo, Youth for Europe) való litván részvétel kedvező hatással lesz a résztvevőkre, és jó előkészítést jelent a közösségi programokban való integrálódáshoz. A csatlakozás szempontjából komolyabb probléma nem várható e területeken.

Kutatási és technológiai fejlődés

A kutatási és technológiai fejlődés a Közösség szintjén a megállapodás és a keretprogram értelmében az európai ipar versenyképességét és az életminőség javítását, a fenntartható fejlődés támogatását, a környezet védelmét és egyéb közérdekű elveket tűz ki célul. Az Európai Megállapodás és függeléke szól az e területeken megvalósuló együttműködésről, nevezetesen a keretprogramban való részvételről. A Fehér Könyv nem tartalmaz közvetlen intézkedéseket e téren.

Jelenleg az Oktatási és Tudományos Minisztérium felelős a litván tudományos tevékenységért. A kormány közvetlenül a kutatóintézeteknek juttatja a forrásokat az Oktatási és Tudományos Minisztérium, valamint a Litván Tudományos Tanács ajánlása alapján. A függetlenség visszanyerése óta e terület legnagyobb szervezeti változása a nagy intézetek áthelyezése a Litván Tudományos Akadémiától az Oktatási és Tudományos Minisztérium fennhatósága alá, valamint a Litván Tudományos Tanács létrejötte. Sem az intézetek típusa, sem fenntartásuk módja alapvetően nem változott. Mostanáig a tudáspolitikai deklarált célja a litván tudomány működési potenciáljának megőrzése, valamint az ország gazdasági és kulturális szükségleteinek kielégítése volt. Még a kormány előtt áll a stratégiára vonatkozó konszenzus kialakítása. 1997 elején bizottság alakult a szektor átszervezésére. A nemzeti prioritások az alapvető tudományágakban vannak, alkalmazott kutatások folynak a litván nyelv, kultúra, történelem és természettudomány területén; magasszintű nemzetközi kutatás, valamint nemzetközi kutatási programokban való részvétel, továbbá alkalmazott kutatások, amelyek a litván gazdaság, kultúra, társadalom, egészségügy, környezetvédelem fejlesztése szempontjából jelentősek.

Az Európai Unióval folytatott rendszeres együttműködés 1992-ben kezdődött a 3. Kutatási és Technológiai Fejlesztési Keretprogramban. Eddig az együttműködés a COPERNICUS-programra (a kelet-közép-európai országokkal és a volt szovjet köztársaságokkal folytatott együttműködés programja) összpontosított, és alacsony részvételű maradt a 4. Keretprogramban. 1997 óta e terület statisztikai adatai OECD-kompatibilisek.

Litvánia nemzetközi mércével mérve is számos jó, sőt, kiváló kutatóintézettel és kutatóval rendelkezik. Mindemellét szükség van az intézetek további átszervezésére, valamint a központi finanszírozás kompetitív, merit-alapú finanszírozási rendszerrel való felváltására.

Litvánia kifejezte érdeklődését az 5. Keretprogrammal való együttműködésre.

A csatlakozás szempontjából jelentős problémára nem lehet számítani ezen a területen. A csatlakozás mindkét fél számára előnyös.

ROMÁNIA

Az információs társadalom

Az információs technológia és a telekommunikáció kedvező hatása különösen nagy Romániában. 1989 előtt e lehetőségeket elhanyagolták, bár az alapfokú oktatás kiemelt terület volt. Ennek eredményeként a személyi számítógépek iránti kereslet sokkal gyorsabban nőtt, mint amilyen egy normál növekedési ütem lett volna. Amennyiben az Internet-csatlakozás hasonló növekedési ütemet mutat, az EU-átlagtól jelenleg negyven éves lemaradásban lévő távközlési infrastruktúra akadály lesz az információs társadalom kialakulásának. 1997 elején az Internet-kapcsolattal felszerelt számítógépek száma 0,4 volt 1000 lakosra, a személyi számítógépek száma 65 ezer, 17 %-os növekedési mutatónak felel meg. 1997 májusában a RoEduNet nevű állami felsőoktatási hálózat beindította nagysebességű VSAT-csatlakozását. 1997 elején a kormány felállította a kormány főttkára fennhatóságával működő Nemzeti Informatikai Bizottságot, amely az EU-csatlakozásra való felkészülés jegyében kidolgozta Románia informatikai stratégiáját. A célokat a következőkben jelölték meg:

- nemzeti informatikai hálózat;
- államigazgatási iratkezelés (e célra tendert írtak ki);
- a nemzeti rendszerek átfogó tára (nyilvántartás, nomenklatúra);
- az informatika jogi keretei (például személyi adatok és a magánélet védelme az EU törvénykezésre alapozva);
- a software-gyártó ipar támogatása.

Mivel a liberalizáció eddig lassú volt, és az egy főre eső GDP a régió egyik legalacsonyabb értékét mutatja, az információs társadalom lehetőségei a kelet-közép-európai átlagnál később valósíthatók meg, hacsak jelentős javulás nem történik.

Oktatás és képzés, az ifjúság helyzete

Az Európai Közösség szerződésének 126. és 127. pontja értelmében a Közösség hozzájárul a minőségi oktatás fejlesztéséhez és szakképzési politika kidolgozásához, amelyek az európai gondolatot hirdetik az oktatásban, segítik a munka világába való beilleszkedést és szakképzési politikák segítségével a munkaerőpiachoz való alkalmazkodást. Az európai megállapodás lehetővé teszi az együttműködést az oktatás és a szakmai képzettség szintjének emelésével. A Fehér Könyv nem tartalmaz intézkedést e területen.

Románia oktatási kiadásai a GDP 3,4 %-át teszik ki. A kormány oktatási kiadása kb. 9,9 %. Az Oktatási Minisztérium költségvetésének 75 %-a bérköltség, 5 % fenntartási költség és beruházás, a maradék jut működési költségekre és alaptankönyvekre. 3 600 000 tanuló (22 600 a felsőoktatásban) és 28 000 tanár van Romániában. Az egyetem előtti oktatási rendszerben 29 000 iskola működik, közülük 1300 líceum, 800 szakképzési, kiegészítő vagy segédiskola, van ezenkívül 1300

speciális líceum utáni és műszaki iskola. A felsőoktatásban 325 oktatási egység működik, ezek közül 63 állami, 262 pedig magánintézmény.

E terület intézményei a következők: Oktatási Minisztérium, Munkaügyi Minisztérium a szociális partnerekkel együttműködésben, az UNESCO Román Nemzeti Bizottsága, az Oktatástudományi Intézet, az egyetemek és egyéb érdekelt intézmények (szociális partnerek, vállalkozások).

Nagyívű reformterv készült az oktatás minden szintjére (alap- és középfokú, szakképzés, felsőoktatás). Az 1995 júliusában elfogadott oktatási törvény összhangban van az EU követelményeivel.

A Tempus hozzájárult a felsőoktatási reform céljaihoz és megteremtette az EU felsőoktatási intézményeivel való együttműködés alapját.

A kormány elkötelezte magát az oktatási rendszer reformja mellett, és meggyőződött szükségességéről annak érdekében, hogy a demokratikus társadalom és a piacgazdaság igényeit kielégítsék, és a rendszert az EU-követelményekhez igazítsák. A reformmal kapcsolatos legfőbb probléma a kormány által az oktatási szektor felzárkóztatására, az oktatási infrastruktúra fenntartására, oktatási segédanyagok és felszerelések beszerzésére és a tanárok kedvező fizetési feltételeinek kialakítására előirányzott eszközök csekély volta. A reform sikerét veszélyeztető további kockázati tényező az Oktatási Minisztérium gyenge intézményi kapacitása a reform megvalósítása terén, valamint a változásokkal szembeni országos és helyi szintű ellenállás.

Románia 1997-től vesz részt a Közösség Socrates, Leonardo, Youth for Europe programjaiban, amely jó előkészítést jelent a közösségi programokban való integrálódáshoz. A csatlakozás szempontjából komolyabb probléma nem várható e területeken.

Kutatási és technológiai fejlődés

A kutatási és technológiai fejlődés a Közösség szintjén a megállapodás és a keretprogram értelmében az európai ipar versenyképességét és az életminőség javítását, a fenntartható fejlődés támogatását, a környezet védelmét és egyéb közérdekű elveket tűz ki célul. Az Európai Megállapodás és függeléke szól az e területeken megvalósuló együttműködésről, nevezetesen a keretprogramban való részvételről. A Fehér Könyv nem tartalmaz közvetlen intézkedéseket e téren.

A Kutatási és Műszaki Minisztérium felügyelete mellett az e területen végzett tevékenység a következő intézményekben folyik: egyetemek, minisztériumi felügyelet alá tartozó kutatóhelyek, az akadémiákhoz (Román Akadémia, Mező- és Erdőgazdasági Akadémia, Orvostudományi Akadémia) tartozó intézetek.

A terület teljes költségvetése jelenleg a GDP 0,68 %-a, a 2000-re kijelölt cél egy százalék. A kormány által kijelölt prioritást élvező területek:

- a nemzeti potenciál megőrzése az ország jelenlegi igényeinek figyelembe vételével;
- az Európai Unió rendszerébe való integráció;
- a piacgazdasági átmenethez történő alkalmazkodás.

Az Európai Unióval folytatott rendszeres együttműködés 1992-ben kezdődött a 3. Kutatási és Technológiai Fejlesztési Keretprogramban. Eddig az együttműködés a COPERNICUS-programra (a kelet-közép-európai országokkal és a volt szovjet köztársaságokkal folytatott együttműködés programja) összpontosított és korlátozott volt a 4. Keretprogramban. Románia tagja a COST-nak (Európai Tudományos és Műszaki Kutatási Együttműködés) és az EUREKÁ-nak (Európai Kutatáskoordinációs Ügynökség). Nemrégiben széleskörű nemzeti programot fogadtak el és alapot hoztak létre, amelyet a Nemzeti Műszaki és Innovációs Ügynökség kezel, és célja a kis- és középvállalkozások támogatása. E terület statisztikai adatai még nem OECD-kompatibilisek.

A Kutatási és Műszaki Minisztérium 1992-es felállítása óta komoly erőfeszítések történtek az állami struktúrák átfogó ésszerűsítésére és modernizálására egy erősen centralizált államban, ahol a magánkezdeményezés gyenge és bizonytalan. A kutatók számának drasztikus csökkentésével együttjáró intézkedések kedvező eredményeket hoztak, bár a román rendszert továbbra is az állami erőforrások magas koncentrációja jellemzi, az ipar (magán- és állami tulajdonú) részéről pedig csekély a kereslet a kutatási kapacitásra.

A bilaterális és a multilaterális együttműködés (különösen az EU-val) azt mutatja, hogy az ország tudósi és tudományos rendszere alkalmas nemzetközi együttműködésre. Másfelől, drasztikus gazdasági intézkedések nélkül a rendszer továbbra is kormánydöntésektől és központi pénzügyi támogatástól függ. Ennek következtében a teljes rendszer versenyképessége gyenge marad, és nem teszi lehetővé a román tudósok teljeskörű részvételét a nemzetközi együttműködési tevékenységben. Ezért szükséges folytatni a rendszer ésszerűsítésére, az infrastruktúra és a felszerelés modernizálására tett erőfeszítéseket.

A román kutatási és műszaki fejlesztési rendszer hatékonyra és nemzetközi szinten versenyképessé tétele nagyobb erőfeszítéseket követel. Mindamelllett a csatlakozás szempontjából jelentős problémára nem lehet számítani ezen a területen.

SZLOVÉNIA

Az információs társadalom

Az információs technológia és a telekommunikáció gazdasági és társadalmi hatása óriási. 1989 előtt e lehetőségeket elhanyagolták, bár az alapfokú oktatás kiemelt terület volt. Ennek eredményeként a személyi számítógépek iránti kereslet az egy főre jutó GDP alakulásával összevetve a vártnál magasabb volt. Az Internet-kapcsolattal felszerelt számítógépek száma (7,4 db 1000 lakosra vetítve) relatív mutatóként arra utal, hogy az információs társadalom felé vezető úton Szlovénia elérte az EU-átlagot. Amennyiben az Internet-kapcsolatok száma hasonló ütemben növekszik, a távközlési infrastruktúra (jelenleg kilenc évvel az EU-átlag mögött) akadályozhatja az információs társadalom megvalósulását. Az állami tulajdonban lévő tu-

dományos Internet-szolgáltató ARNES üzleti jellegű szolgáltatóvá vált, egyeteme-
ket, iskolákat, kutatóintézeteket és könyvtárakat szolgál ki. 1996 óta számos más
Internet-szolgáltató is megjelent, például a Telekom Slovenije.

A magas színvonalú infrastruktúra és a kiváló oktatási rendszer ismeretében Szlo-
vénia várhatóan a kelet-közép-európai átlagnál korábban hasznosítja az információs
társadalom lehetőségeit.

Oktatás és képzés, az ifjúság helyzete

Az Európai Közösség szerződésének 126. és 127. pontja értelmében a Közösség
hozzájárul a minőségi oktatás fejlesztéséhez és szakképzési politika kidolgozásához,
amelyek az európai gondolatot hirdetik az oktatásban, segítik a munka világába va-
ló beilleszkedést és szakképzési politikák segítségével a munkaerőpiachoz való al-
kalmazkodást. Az európai megállapodás lehetővé teszi az együttműködést az okta-
tás és a szakmai képzettség szintjének emelésével. A Fehér Könyv nem tartalmaz
intézkedést e területen.

Szlovénia oktatási kiadásai a GDP 5,8 %-át teszik ki. Ez az állami költségvetés
12,6 %-a. 820 iskola, 305 ezer tanuló, 40 ezer egyetemi hallgató és 23 ezer tanár
van Szlovéniában. 1990 óta a politikai prioritásokat fokozatosan a szabad piacz-
daság követelményeihez igazították azzal a céllal, hogy az oktatás és képzés munka-
erőpiaci kapcsolatait erősítsék. A Szlovén Köztársaságban 1996-ban készült Oktatá-
si Fehér Könyv jelöli ki az oktatási és képzési rendszer átfogó reform kereteit.

Ennek alapján hat törvényt fogadtak el, amelyek szabályozzák:

1. az oktatás szerkezetét és finanszírozását;
2. az iskola előtti oktatást;
3. az alapfokú oktatást;
4. a gimnáziumokat;
5. a szakképzést;
6. a felnőttoktatást.

Az 1993-ban elfogadott felsőoktatási törvény az egyetemek átszervezésével, vala-
mint a szakmai és szakképzési területen működő nem egyetemi intézményekkel
foglalkozik.

A Tempus hozzájárult a felsőoktatási reform céljaihoz és megteremtette az EU
felsőoktatási intézményeivel való együttműködés alapját.

Szlovénia lakosságának mintegy 15 %-a 15 és 25 év közötti (a Youth for Europe
programban résztvevő korcsoport). Az utóbbi években számos ifjúságot érintő intéz-
kedés történt annak érdekében, hogy az ifjúsági szervezetek társadalmi szerepét nö-
veljék és lehetőségeket teremtsenek a fiatalok szervezeti tevékenysége számára. Or-
szágos ifjúsági információs központ jött létre helyi hálózattal, támogatják az ifjúsági
mobilitást és önkéntes szervezeteiket. Szlovénia 1998-tól vesz részt a Youth for
Europe programjában.

A szlovén kormány jelentős eredményeket ért el a az oktatási és képzési rendszer
humán erőforrás fejlesztési szempontú átszervezésében, amely a nemzetközi ver-

senyképesség szempontjából alkalmas egy kisméretű nyitott piacgazdaság számára. További erőfeszítések kívánatosak a politikák megvalósítása terén.

Az oktatásban a költségvetési forrásokat az új prioritások figyelembevételével kell alakítani. Cél továbbá a kutatási és fejlesztési területtel való szorosabb kapcsolat kialakítása, valamint a piaci követelmények felé történő orientáció.

Szlovénia 1998-tól vesz részt a Youth for Europe programjában, amely az európai megállapodásban még ratifikálandó. A Youth for Europe nemzeti irodáját még nem állították fel.

A csatlakozás szempontjából komolyabb probléma nem várható e területeken.

Kutatási és technológiai fejlődés

A kutatási és technológiai fejlődés a Közösség szintjén a megállapodás és a keretprogram értelmében az európai ipar versenyképességét és az életminőség javítását, a fenntartható fejlődés támogatását, a környezet védelmét és egyéb közérdekű elveket tűz ki célul. Az Európai Megállapodás és függeléke szól az e területeken megvalósuló együttműködésről, nevezetesen a keretprogramban való részvételről. A Fehér Könyv nem tartalmaz közvetlen intézkedéseket e téren.

A kutatási és műszaki fejlesztési politika az 1995 januárjában elfogadott Nemzeti Kutatási Programban szerepel. E terület alapvető jogi szabályozása az 1991-es kutatási tevékenységről szóló törvény, amelyet felvált a Tudományos és Műszaki Minisztériumban kidolgozás alatt lévő kutatási és műszaki finanszírozásról és szervezetekről szóló törvény.

A terület teljes költségvetése a GDP 1,77 %-a volt 1995-ben (növekedést mutat az 1993-as 1,46 % után), amelyből 0,75 % magánvállalkozásoktól származik. A szlovén kormány 2000-re kijelölt célja a 2,5 % elérése, amely nagyarányú beruházásokat igényel az állami és a magánszektor részéről egyaránt. A korlátozott mértékű finanszírozásért két egyetem és több, mint negyven kutatóintézet verseng. Ugyanakkor az állami finanszírozás csökkentését célzó tendencia tapasztalható. Ezenkívül mintegy húsz magánalapítvány nyújt általános támogatást és ösztöndíjakat. A Tudományos és Művészeti Akadémia, valamint a Kutatási és Fejlesztési Nemzeti Tanács tanácsadói funkcióval rendelkeznek a politika kialakításában. A tudományos és műszaki politikában és ösztönző rendszerben gazdasági-ipari kapcsolatokat alakítanak ki. Az alapvető prioritások: a finanszírozás hatékonyabb irányítása, a költségvetési tételek átirányítása a vállalkozások alkalmazott kutatásaira, valamint a knowhow-átadás továbbfejlesztése.

Az Európai Unióval folytatott rendszeres együttműködés 1992-ben kezdődött a 3. Kutatási és Technológiai Fejlesztési Keretprogramban. Eddig az együttműködés a COPERNICUS-programra (a kelet-közép-európai országokkal és a volt szovjet köztársaságokkal folytatott együttműködés programja) összpontosított, és alacsony részvételi volt a 4. Keretprogramban. Szlovénia tagja a COST-nak (Európai Tudományos és Műszaki Kutatási Együttműködés) és az EUREKÁ-nak (Európai Kuta-

táskoordinációs Ügynökség). 1993 óta e terület statisztikai adatai OECD-kompatibilisek.

A komplex kutatási és műszaki fejlesztés átfogó átszervezése előrehaladt, célja a gazdasági és ipari fejlesztéssel való intenzív kapcsolatfelvétel. Mindemellett komoly erőfeszítéseket kell tenni az ipari műszaki fejlesztés újjászületése, valamint a nemzeti kutatási potenciál gazdasági hasznosítása érdekében. A kutatóintézetek privatizációját támogatják. További pénzügyi források állnak rendelkezésre a kutatási és hálózatépítési infrastruktúra céljaira, garanciákra, valamint befektetésre. Eddig mindezen tevékenység nem vezetett a kívánt eredményre, ám reális kilátás van egy kedvező fordulatra.

Szlovénia érdeklődését fejezte ki az 5. Keretprogramban való teljeskörű részvételre.

A csatlakozás szempontjából jelentős problémára nem lehet számítani ezen a területen. A csatlakozás mindkét fél számára kedvező lenne.

(Fordította Várady Eszter)